

Kritik mot Västmanlands tingsrätt med anledning av handläggningen av tvistemål

Anmälan och initiativet

I en anmälan, som kom in till JO den 18 november 2005, framförde Söderbloms Factoringtjänst AB (Söderbloms), genom AA, klagomål mot Västmanlands tingsrätt med anledning av handläggningen av två tvistemål vid tingsrätten (FT 1956-01 och FT 1957-01). Bolaget anförde bl.a. att målen kom in till tingsrätten under slutet av år 1998 men inte kom att avgöras förrän den 31 oktober 2005. Målen hade avgjorts av samma domare.

Under en inspektion vid Västmanlands tingsrätt den 20 - 23 februari 2006 konstaterades att handläggningen i bl.a. ett annat tvistemål (T 1700-01) som hade handlagts av samma domare inte syntes ha skett i enlighet med bestämmelserna i rättegångsbalken. Med anledning av detta beslutade jag att utreda handläggningen av tvistemålet i ett särskilt ärende.

Jag har funnit det ändamålsenligt att behandla anmälan och initiativet i ett gemensamt beslut.

Utredning

Tingsrättens akt i målen FT 1956-01 och FT 1957-01 (ursprungligen mål FT 359-98 respektive FT 425-98 vid Köpings tingsrätt) infordrades och granskades.

Under inspektionen granskades dagboksblad och vissa handlingar i tingsrättens mål T 1700-01 (ursprungligen mål T 269-99 vid Köpings tingsrätt).

Av handlingarna framgick bl.a. följande.

FT 1956-01

I oktober 1998 överlämnades på AA:s begäran en ansökan om betalningsföreläggande till dåvarande Köpings tingsrätt. Bolaget yrkade ersättning för dröjsmålsränta med 33 kr, inkassokostnad om 150 kr, processkostnader hos kronofogdemyndigheten om 615 kr samt rättegångskostnader vid tingsrätten med 1041 kr avseende rådgivning. Sedan svaromål inkommit och svaranden erlagt betalning för dröjsmålsräntan, inkassokostnaden och kostnaderna hos kronofogde-

myndigheten återkallade bolaget sin talan. I återkallelsen, som kom in till tingsrätten den 19 oktober 1998, hemställde bolaget att målet skulle skrivas av från vidare handläggning och vidhöll sin begäran om ersättning för rättegångskostnad vid tingsrätten. Därefter vidtog tingsrätten över huvud taget inte någon åtgärd i målet förrän den 31 oktober 2005 då tingsrätten genom slutligt beslut skrev av målet från vidare handläggning och lämnade bolagets yrkande om ersättning för rättegångskostnad vid tingsrätten utan bifall. Återkallelseskraften hade då ännu inte kommunicerats med svaranden.

FT 1957-01

AA:s ansökan om betalningsföreläggande överlämnades i november 1998 på bolagets begäran till dåvarande Köpings tingsrätt. Bolaget yrkade ersättning för dröjsmålsränta med 24 kr, inkassokostnad om 150 kr, processkostnader hos kronofogdemyndigheten om 615 kr samt rättegångskostnader vid tingsrätten med 1 041 kr avseende rådgivning. I svaromål som inkom den 20 januari 1999 bestreds käromålet. Svaranden bifogade dock ett kuvert innehållande tre stycken tiokronorsmynt. Därefter vidtog tingsrätten över huvud taget inte någon åtgärd i målet förrän den 31 oktober 2005 då tingsrätten genom slutligt beslut ogillade käromålet och lämnade yrkandet om ersättning för rättegångskostnad utan bifall. Samtidigt med det slutliga beslutet expedierades svaromålet och kuvertet med de tre mynten till bolaget. AA:s hade således inte dessförinnan beretts tillfälle att yttra sig över svaromålet och inte heller hade någon av parterna förelagts att slutföra sin talan.

T 1700-01

En ansökan om betalningsföreläggande överlämnades till tingsrätten i april 1999. Sedan svaromål inkommit och käranden yttrat sig över detta kallade tingsrätten till sammanträde för muntlig förberedelse att hållas den 30 juni 1999. Vid detta avlämnade parterna bevisuppgifter och tingsrätten förklarade förberedelsen avslutad. Käranden skulle dock ges möjlighet att komplettera sin bevisuppgift senast den 9 juli 1999. Sedan anstånd beviljats inkom käranden med slutlig bevisuppgift den 31 augusti 1999. Svaranden yttrade sig och parterna förelades därefter, den 6 oktober 1999, att slutföra sin talan. Den 17 juni 2002, den 14 januari 2004 samt den 15 april 2004 inkom förfrågningar från käranden beträffande handläggningen av målet. Såvitt framgår av handlingarna besvarades inte någon av skrivelserna och tingsrätten vidtog över huvud taget inte någon åtgärd i målet förrän den 20 oktober 2005 då en skrivelse skickades till parterna. I skrivelsen redovisades vissa förklaringar till att handläggningen av målet avstannat och slutligen tillfrågades parterna om de ansåg att målet skulle avgöras efter huvudförhandling eller på handlingarna, om det fanns några möjligheter till förlikning samt om de i så fall samtyckte till att det utsågs en särskild medlare.

Ärendena remitterades till tingsrätten för upplysningar och yttrande om handläggningen av målen.

I klagomålsärendet skulle särskilt anges

anledningen till att målen inte avgjordes förrän den 31 oktober 2005,

om handläggningstiden uppmärksammats av lagmannen och i så fall vilka åtgärder denne vidtagit,

vilka rättsliga överväganden som föranlett tingsrätten att inte slutförelägga parterna i mål FT 1957-01 och att avgöra målet genom ett slutligt beslut, samt

vilka överväganden som gjordes beträffande de av svaranden i mål FT 1957-01 insända 30 kr.

I initiativärendet skulle särskilt anges

anledningen till att målet ännu inte var avgjort,

om handläggningstiden i målet hade uppmärksammats av lagmannen,

huruvida de skrivelser som kom in till tingsrätten den 17 juni 2002, den 14 januari 2004 och den 15 april 2004 hade besvarats.

Tingsrätten (lagmannen BB) anförde i ett remissvar i klagomålsärendet följande.

F.d. rådmannen CC, på vars enhet tvistemålen varit inlottade ända sedan de inkom till Köpings tingsrätt, har gått i pension den 1 november 2005. Jag har vid flera tillfällen sedan Köpings tingsrätt införlivades i Västmanlands tingsrätt påpekat att målen måste avgöras, att det inte är acceptabelt att de låg oavgjorda och jag har varje gång fått beskedet att det skall ske. Inför sitt entledigande med pension har han slutligen och äntligen avgjort de gamla målen. Jag har inte fått någon annan förklaring till dröjsmålet än arbetsbelastningen. Det är inte en acceptabel förklaring och det är pinsamt och oförsvarligt att målen legat så länge utan åtgärd.

Vilka rättsliga överväganden som föranlett CC att inte slutförelägga parterna i mål FT 1957-01 och att avgöra målet genom slutligt beslut känner jag inte till. Min egen bedömning är att parterna borde ha slutförelagts och att saken borde ha avgjorts genom dom. Inte heller känner jag till vilka överväganden som gjorts beträffande insända "trenne tiokronorsmynt".

AA:s kommenterande yttrande och ifrågasatte om inte lagmannen borde hållas ansvarig för den bristfälliga handläggningen.

Remissvaret i initiativärendet fogas som en bilaga till detta beslut.

Av ett senare inhämtat dagboksblad framgår att parterna i mål T 1700-01 träffade en förlikning i mars 2006, att käranden med anledning därav återkallade sin talan den 7 juli 2006, samt att tingsrätten skrev av målet från vidare handläggning genom slutligt beslut den 24 juli 2006.

Bedömning

Handläggningstiden

Enligt 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken (RB) skall rätten driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Bestämmelsen är en kodifiering av en redan tidigare gällande princip som innebär att ansvaret för att målets handläggning fortskrider ligger på rätten (Fitger, Rättegångsbalken, del 3, s. 42:21). Av artikel 6 i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna framgår bl.a. att var och en vid

prövning av hans civila rättigheter och skyldigheter skall vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid.

Efter det att käranden i oktober 1998 hade återkallat sin talan i mål FT 1956-01 återstod för tingsrätten endast att kommunicera återkallelsekriften med svaranden och skriva av målet från vidare handläggning. Tingsrätten hade då att ta ställning till frågan om käranden var berättigad till den begärda ersättningen för rättegångskostnad, motsvarande en timmes rättslig rådgivning. Jag tvingas konstatera att denna prövning kom att dröja i drygt sju år och att det under den tiden inte förekom någon skriftväxling eller någon handläggningsåtgärd i målet över huvud taget.

Vad gäller mål FT 1957-01 har tingsrätten till att börja med underlåtit att kommunicera svaromålet med käranden och därefter, knappt sju år efter det att svaromålet inkom och utan att parterna dessförinnan förelagts att slutföra sin talan, avgjort målet genom slutligt beslut.

Såvitt slutligen avser mål T 1700-01 har handläggningen av målet helt avstannat under en tid av knappt sex år. Detta trots att käranden vid tre tillfällen skrivit till tingsrätten och efterhört vad som hände i målet. Dessa skrivelser har tingsrätten inte besvarat.

Jag noterar vidare att de tre målen har varit av begränsad eller mycket begränsad omfattning och att inte något av dem har innehållit någon frågeställning som i svårighetsgrad utmärker sig jämfört med vad som får anses vara normalt i ett tvistemål.

Det är mot bakgrund av detta synnerligen anmärkningsvärt att målen har blivit liggande så länge utan att någon åtgärd vidtagits. En sådan tidsutdräkt är naturligtvis – alldeles oavsett den rådande arbetsbelastningen och andra yttre omständigheter – fullständigt oacceptabel och får inte förekomma.

Det är inte heller acceptabelt att tingsrätten underlåtit att besvara kärandens skrivelser i mål T 1700-01.

Övrigt beträffande mål FT 1957-01

Frågor om kommunikering är mindre väl behandlade i rättegångsbalken än i förvaltningsprocesslagen och ärendelagen. Huvudregeln för kommunikering måste dock även i tvistemål vara att ett mål inte får avgöras förrän varje part har fått kännedom om alla uppgifter som tillförts målet genom någon annan än honom eller henne själv. Beträffande möjligheten att göra undantag från denna huvudregel är större försiktighet påkallad vid handläggning enligt rättegångsbalken än vid handläggning enligt ärendelagen (se Fitger, Rättegångsbalken, del 3, s. 42:57 f). I förevarande fall innehöll svaromålet dels ett bestridande av käromålet, dels ett förslag till förlikning. Att under sådana omständigheter underlåta att kommunicera svaromålet får självfallet inte förekomma. Denna underlåtenhet blir än mer allvarlig då tingsrätten sedermera meddelade ett avgörande som gick käranden emot, trots att käranden således inte fått del av allt processmaterial. Som framgått

ovan kommunicerades inte heller återkallelseskraften i mål FT 1956-01 vilket givetvis borde ha skett.

Såvitt framgår av dagboksbladet har tingsrätten inte vidtagit någon åtgärd med kuvertet innehållande de tre tiokronorsmynten förrän i samband med avgörandet av målet då kuvertet skickades till kändan. Förfarandet kan enligt min uppfattning starkt ifrågasättas. Generellt måste det anses olämpligt att en domstol agerar betalningsförmedlare. Detta gäller även när – som i detta fall – det förmedlade beloppet är lågt. Tingsrätten borde i stället snarast ha kontaktat svaranden och upplyst honom om att betalning till kändan inte kunde ske via tingsrätten och därefter återsänt eller på annat sätt återlämnat pengarna till honom. I detta fall tillkommer att tingsrätten genom sitt beslut har ogillat käromålet. Även om det inte klart framgår av tingsrättens beslut synes ogillandet ha grundat sig på ett billighetsresonemang. Vid denna bedömning har det, även materiellt, saknats anledning för tingsrätten att vidarebefordra pengar till kändan.

Enligt 17 kap. 1 § RB skall rättsens avgörande av saken ske genom dom och annat avgörande träffas genom beslut. I målet var saken – såväl när målet överlämnades till tingsrätten som när tingsrätten slutligen avgjorde målet – fordran avseende dröjsmålsränta och inkassokostnad. Genom det slutliga beslutet den 31 oktober 2005 har tingsrätten bl.a. ogillat yrkandet om dröjsmålsränta och yrkandet om ersättning för inkassokostnad. Tingsrätten har därigenom meddelat ett avgörande beträffande saken, varför avgörandet i enlighet med det nyss sagda borde ha skett genom dom och inte genom slutligt beslut.

Av 42 kap. 18 § första stycket 5 RB följer att rätten får meddela dom i ett mål utan att dessförinnan hålla huvudförhandling, om sådan inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna. En ytterligare förutsättning för att så skall kunna ske är att parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, skall beredas tillfälle till detta. I förevarande fall där kändan inte ens fått del av svaromålet kan det svårligen anses att kändan hade slutfört sin talan. Målet är således – även i detta avseende – felaktigt handlagt av tingsrätten.

— — —

Jag har således funnit ett flertal grundläggande fel och allvarliga brister vid handläggningen av de tre målen. Jag menar att det sätt på vilket målen handlagts – och då framför allt den totala avsaknaden av handläggningsåtgärder under mycket lång tid – är ägnat att skada förtroendet för rättsväsendet. När jag initialt övervägde om det fanns anledning att anta att någon befattningshavare under min tillsyn hade gjort sig skyldig till straffbart tjänstefel fann jag emellertid, trots det nyss sagda, att så inte var fallet. Jag vill emellertid understryka att CC förtjänar mycket allvarlig kritik för sitt sätt att handlägga målen.

Jag har den 4 april 2006 i ett annat ärende (dnr 1677-2006) beslutat att utreda frågan om lagmannens ansvar för brister – bl.a. långsam handläggning av mål och

ärenden – i tingsrättens verksamhet. Jag har därför valt att inte beröra den frågan i detta beslut.

Vad som i övrigt kommit fram i ärendet föranleder inget ytterligare uttalande från min sida.